

FYLKESTINGSSAK

Saksnummer	Utvalg/komite	Dato
	<utvalg>	<dato>

Alternative opplæringsløp i Nordland og evaluering av Steigenmodellen

Sammendrag

I FT-sak 144/2020 *Fireårig tilbudsstruktur for videregående opplæring i Nordland i perioden 2021-2024* ba fylkestinget i vedtakspunkt 12c om at det ble igangsatt et utredningsarbeid som gjelder alternative opplæringsløp i Steigen og på Oppeid. Fylkesrådet igangsatte en ekstern evaluering av «Steigenmodellen» slik den tilbys i dag, gjennomført av Nordlandsforskning. Rapporten følger som vedlegg til saken, og utgjør en del av kunnskapsgrunnet for de vurderingene som gjøres her.

Alle som påbegynner i videregående opplæring i Nordland skal fullføre. Nordlandsmodellen sin visjon om full gjennomføring for alle, samt arbeidet for å sikre at flere lykkes med sitt utdanningsløp, er styrende i denne saken. Målet er å utrede hvordan man best kan organisere alternative opplæringsløp for yrkesfag slik at den enkelte oppnår ønska sluttkompetanse.

Skreddersydde opplæringsløp for de som trenger det vil sikre bedre gjennomføring. Skoleeiers kvalitetssikring og organisering av alternative opplæringsløp skal skje i samarbeid med næringer, kommuner og opplæringskontor. Hensikten er å utvikle alternative opplæringsløp med god kvalitet for den enkelte i videregående opplæring i Nordland.

Bakgrunn

Fylkeskommunen kan i det enkelte tilfelle godkjenne lærekontrakter og opplæringskontrakter som inneholder en annen opplæringsorganisering enn den som er fastsatt for faget i Læreplanverket for Kunnskapsløftet – hovedmodellen to år i skole pluss to år i bedrift. Bruk av alternative opplæringsløp kan blant annet innebære full opplæring i bedrift eller ett år videregående skole og tre år i bedrift (Opplæringsloven § 3-3, fjerde ledd samt Forskrift til opplæringsloven § 6A-7). Lærekandidater, praksisbrevkandidater og vekslingsmodellen er andre opplæringsløp som kan gjennomføres i en 0+4 og 1+3 modell.

Evaluering av «Steigenmodellen» 2022

Nordlandsforskning ble gjennom en anbudskonkurranse tildelt oppdraget med å evaluere «Steigenmodellen». Nordlandsforskning ble bedt om å undersøke følgende forhold:

- a) Hvor mange av lærlingene i «Steigenmodellen» jobber i Steigen etter endt utdanning?

- b) Hva er erfaringen og opplevelsene til de som har inngått i tiltakene (lærlinger, opplæringskontor, arbeids- og næringsliv og videregående skole) med hensyn til:
- i. organisering av opplæringen
 - ii. kvaliteten i opplæringsløpet
 - iii. læringsmiljøet (bl.a. oppfølging av lærlingen)
- c) Hvordan opplever interessentene nytte- og merverdien av bruken av «Steigenmodellen»?

I rapporten «Evaluering av Steigenmodellen» publisert 11.03.2022 viser undersøkelsene at flertallet av bedriftene mener samarbeidet med Knut Hamsun videregående skole og opplæringskontorene om opplæringen fungerer godt. Blant lærlingene er det store flertallet tilfreds eller svært tilfreds med opplæringen. Kvaliteten oppleves som god. Evalueringen viser videre at for at modellen skal fungere hviler det

«... et stort ansvar på opplæringsbedriftene, både med tanke på at de er ansvarlige for all opplæring i programfag og det faktum at lærlingene er unge og kommer rett fra grunnskole uten noen erfaring fra arbeidslivet og det faget de skal være lærling i».

Hovedfunn:

- Læringsmiljøet skårer høyt
- Lærlingene er svært tilfredse med oppfølgingen fra opplæringsbedriftene og skolen.
- Opplæringsbedriftene mener de har gode systemer for å følge opp lærlingene.
- Årsak til frafall blant lærlingene er omvalg.
- Lærlingene i modellen har svært høy gjennomføringsgrad – 79%. I Nordland ellers ligger dette tallet på 64,7%
- Modellen blir sett på som svært viktig for rekruttering av faglært arbeidskraft til distriktene, særlig innen akvakultur og tekniske fag.
- Bedriftene mener den bidrar til å hindre fraflytting (Evaluering av Steigenmodellen, Nordlandsforskning 2022).

I rapporten framheves det at forankringen i nærings- og arbeidsliv er sterk, og at skolen og næringslivet er klare på at de ønsker modellen. Allikevel er de «... åpne for å se på organiseringen av modellen» (s. 60, Evaluering av Steigenmodellen, 2022).

Utover forhold som bosetting, næringsutvikling og andre distriktpolitiske hensyn, viser rapporten at «Steigenmodellen» i stor grad bidrar til at flere elever og lærlinger fra Steigen og Oppeid gjennomfører og består videregående opplæring.

Rapporten peker på en del utfordringer og muligheter knyttet til alternative opplæringsløp for ungdom. I det videre arbeidet med videreutvikling av alternative opplæringsmodeller i Nordland, skal dette utredes. Dette gjelder blant annet forventningsavklaringer, matching mellom lærling og bedrift, og bruk av elev- og lærlingetjenesten for å nevne noe.

Fylkeskommunene arbeider med å finne løsninger på hvordan de bedre kan organisere alternative opplæringsløp. I Rogaland organiserer og registrerer fylkesadministrasjonen lærlinger som ikke har fått vurdering (IV) i fellesfag/ ikke har gjennomført videregående skole. Dette kaller Lærlingskolen i Rogaland. Trøndelag fylkeskommune sin fylkestingssak, «Bedriftsnært yrkesfag – ulike modeller for opplæringen», konkluderer blant annet med at

skoleeier skal ta hånd om koordinering og organisering av alternative opplæringsløp, og dette kan man også se for seg i Nordland. For Nordland blir hensikten å sikre at de alternative opplæringsløpene som brukes er i henhold til lov og regelverk og at de er like med hensyn til kvalitet, omfang, opplæring og oppfølging. Samtidig må de være fleksible og tilpasset lærlinger, bedrifter og lokalsamfunn på en slik måte at flere fullfører.

Problemstilling

Alle som begynner i videregående opplæring i Nordland skal fullføre. Full gjennomføring for alle, samt arbeidet for å sikre at flere lykkes med sitt utdanningsløp, er styrende i denne saken. Hovedmodellen 2+2 skal være standardmodellen for videregående opplæring i Nordland, men den passer imidlertid ikke for alle. Målet med denne saken er å utrede hvordan man best kan organisere alternative opplæringsløp for yrkesfag slik at den enkelte oppnår ønsket sluttkompetanse.

Vedtakene i fylkestingssaken skal sette fylkeskommunen i stand til å utvikle og videreføre gode alternative og fleksible opplæringsløp for de som av ulike årsaker ikke kan følge hovedmodellen, slik at flere fullfører videregående opplæring og kommer seg ut i jobb, eller blir studieforbereidte. Opprettelse av alternativt opplæringsløp skal skje etter individuell vurdering. God dialog med skolene, opplæringskontorene og arbeids- og næringslivet er viktig her.

Drøfting

Opplæringsløpet to år i skole og to år i bedrift er hovedmodellen i norsk fag- og yrkesopplæring. Hovedmodellen er dermed standarden. Denne modellen passer av ulike årsaker ikke for alle elever. Det kan være elever som ikke kan ta opplæringen ved nærmeste videregående skole eller som er skolelei og som ønsker å komme seg ut i en mer praktisk opplæring med vekslende skole og læretid. For andre igjen er situasjonen at Nordland fylkeskommune ikke tilbyr det faget de ønsker opplæring i. I slike enkelttilfeller kan et planlagt, organisert og kvalitetssikret løp være veien å gå for at eleven skal fullføre videregående opplæring.

FT-sak 022/2018 «*Nordlandsmodellen – strategi for økt gjennomføring 2018-22*» har som visjon at alle som påbegynner videregående opplæring i Nordland skal fullføre. Det er en korrelasjon mellom avbrutt eller ikke påbegynt videregående opplæring og svak tilknytning til arbeidslivet. Kompetanseheving har stor betydning for den enkeltes muligheter til å bedre sine livsvilkår. Å sørge for at ungdom blir inkluderte i arbeids- og samfunnsnivå er en viktig oppgave. Den eksterne evalueringen av «Steigenmodellen» utført av Nordlandsforskning viser at gjennomføringsprosenten i «Steigenmodellen» er høy, at læringsmiljøet er svært godt, og at næringslivet ser at den bidrar til god rekruttering av kompetent arbeidskraft i området. Fordi fullført videregående opplæring er inngangen til en varig tilknytning til arbeidslivet og samfunnsdeltakelsen, blir det avgjørende å peke ut ei retning for 0+4 og 1+3 løp som legger til rette for dette. For de som trenger det, er alternativ opplæring en god vei til gjennomføring.

I perioden 2012 til 2021 er elevtallet i Nordland redusert med 1800 elever, som tilsvarer

18 prosent. Denne utviklingen vil fortsette. Dette medfører at mange tilbud får lave eller svært lave søkertall, noe som vil kunne medføre at tilbudene ikke kan igangsettes. I enkelte tilfeller kan søkningen til et tilbud være under fem personer. Vg2-tilbud som på grunn av for lave søkertall ikke tilbys i Nordland, men som allikevel etterspørres i arbeids- og

næringslivet, kan vurderes opprettet som alternative opplæringsløp. Dette gjelder særlig for små, men viktige fag. Arbeidslivets etterspørsel etter «kortreist» kompetansetilførsel være nøkkelfaktoren dersom et tilbud skal settes i gang, og behovet identifiseres gjennom tett samarbeid mellom bedrifter, videregående skoler og skoleeier. I FT-sak 144/2020 står det:

«Nordlands viktigste ressurs er menneskene som bor her. Det er kunnskap, kreativitet og skapertrang som gjør oss i stand til å løse morgendagens oppgaver. Et godt utdanningstilbud – der hvor folk bor – vil bidra til at slike krefter får sitt utspring.»

Fylkestinget vedtok i FT-sak 144/2020 'Fireårig tilbudsstruktur for videregående opplæring i Nordland i perioden 2021-2024' at det skal ligge et regionaliseringsprinsipp til grunn for tilbudsstrukturen:

Potensialet for god ressursutnyttelse er i stor grad knyttet til regionalisering av utdanningstilbud, slik at framtidige investeringer knyttet til bygg og utstyr samt driftskostnader kan reduseres (FT-sak 144/2020)

Regionaliseringsprinsippet innebærer at man gjennom regionsvise tilbud sikrer en forutsigbarhet i tilbudsstrukturen fordi elevgrunnet er fundert regionalt mer enn lokalt. Regionaliseringsprinsippet skal føre til gode læringsmiljø og sterke fagmiljøer ved den enkelte skole fordi kompetansen blir samlet på færre skoler. I praksis betyr dette at de mindre utdanningsprogrammene er fordelt regionalt i tråd med søkertilfanget. En for utstrakt bruk av alternative modeller som 0+4 eller 1+3 kombinert med synkende elevtall spesielt i distriktene kan dermed bidra til å svekke rekrutteringen til ordinær videregående opplæring. Dette vil igjen medføre at ordinære klasser ikke kan igangsettes, og elever må reise lengre for å få skoleplass på ønsket tilbud.

Opplæring i fellesfag og programfag i skole i henhold til hovedmodellen gir elevene lovfestede rettigheter. For lærlinger som starter et alternativt opplæringsløp med full opplæring i bedrift, vil et omvalg ved heving føre til at de må starte på nytt på Vg1 fordi standpunktkarakteren i de enkelte programfagene mangler. Det er avgjørende at både elever og foresatte får god informasjon om hva 0+4 eller 1+3-løp innebærer, og konsekvensene av et omvalg. Der elevene i «Steigenmodellen» slutter, er det ulike årsaker til dette. Årsakene kan være at valget om 0+4 tas allerede i ungdomsskolen, manglende kjennskap til faget eller selve organiseringen av opplæringsløpet.

For de aller fleste er det slik at god opplæring og et trygt og godt læringsmiljø, skapes i klasserommet. I et ordinært 2+2 løp er det i klasserommet fagfornyelsen skal realiseres både med hensyn til faglig innhold, tverrfaglig arbeid og relasjonell så vel som didaktisk kompetanse gjennom de to skoleårene. Det er i skolesamfunnet elevene skal få det læringsutbyttet og de relasjonene som skal styrke dem faglig og sosialt.

Yrkesfaglig fordyping og praksis i verksted gir elevene den faglige ballasten og erfaringen de trenger for å ta et riktig yrkesvalg.

For 0+4 eller 1+3 løp er forutsetninga i lovverket at opplæringa i programfagene skjer i lærebedriften eller er organisert gjennom et opplæringskontor, noe som kan bli en utfordring. Gjennom videre utredning av organiseringen av de alternative opplæringsløpene i Nordland, kan en sikre et system der opplæring i fellesfag så vel som i programfag blir god, og preget av faglig kvalitet.

Gode relasjoner til andre jevnaldrende er sentralt for sosial og relasjonell utvikling. Det kan være en risiko for at et eventuelt utenforskap forsterkes hvis man som 16- til 19-åring tilbringer størsteparten av tiden sin i et miljø preget av voksne arbeidstakere i en privat eller offentlig virksomhet. Selv om lærebedriftene vil lærlingenes beste, er det vanskelig å erstatte et skolesamfunn med en bedrift. Allikevel er det slik at et godt alternativt opplæringsløp er det rette for enkelte. Noen ganger er det til og med helt nødvendig.

Skoleeier sitt ansvar for kvalitetssikring, organisering og oppfølging av opplæring i fellesfag for lærlinger i 0+4 og 1+3 løp bør styrkes. Dette innebærer også å styrke eksisterende rutiner med hensyn til behandling og godkjenning av lærekontrakter utenfor hovedmodellen. Der lærlingene av ulike årsaker ikke kan ta fellesfagene ved en videregående skole, må det derfor skreddersys en plan for gjennomføring før lærekontrakt inngås. Lærlingene har rettigheter som elever når de får opplæring i regi av en videregående skole. Skoleeiers godkjenning av lærebedrifter i 0+4- og 1+3-modellene, videreutvikling av gode oppfølgingssystemer for opplæringskontor og lærebedrifter, og tilrettelegging av gode fleksible og digitaliserte tilbud blir viktig.

Medvirkning

Saken ble sendt til medvirkning den 11. februar 2022, med påfølgende innspillmøte 24. februar 2022. Innspillene er så langt det lar seg gjøre tatt med i saken.

Fylkesrådets vurdering

Nordlandsmodellens visjon er full gjennomføring for alle elever som begynner i videregående opplæring. Hovedmodellen er og skal være den foretrukne modellen for videregående opplæring. Alternative opplæringsløp kan likevel være til det beste for de som av ulike årsaker ikke ønsker eller ikke har mulighet til å følge ordinær videregående opplæring. For noen vil alternative opplæringsløp også være helt nødvendig. Videreutvikling av alternative opplæringsløp vil kunne bidra til å forebygge ungt utenforskap, og økt gjennomføring for alle.

Den eksterne evalueringen av Steigenmodellen, utført av Nordlandsforskning, viser at gjennomføringsprosenten i Steigen er høy, at læringsmiljøet er svært godt, og at næringslivet ser at den bidrar til god rekruttering av kompetent arbeidskraft. Det blir derfor viktig å ta erfaringene fra rapporten med inn i det videre arbeidet med utredning rundt alternative opplæringsløp i Nordland.

Fylkesrådet vil at skoleeier skal ha et styrket oppfølgingssystem for lærlinger/lærekandidater i alternative opplæringsløp. Arbeids- og næringslivets behov for kompetent arbeidskraft og behovet for fleksibel og tilpasset opplæring for elever som ellers kanskje ikke ville ha fullført videregående opplæring bør kunne føre til at et alternativt opplæringstilbud igangsettes etter individuell vurdering.

Fylkesrådet vil at alternative opplæringsløp skal bidra til full gjennomføring for alle som deltar. Gjennom koordinering og oppfølging av lærlinger og lærebedrifter i alternative opplæringsløp, søker fylkesrådet å kvalitetssikre disse. Gjennom videreutvikling av alternative opplæringsløp vil Nordland kunne tilby opplæring preget av høy faglig kvalitet og god oppfølging av den enkelte i hele fylket.

Konsekvenser for Nordland fylkeskommune

Lærlingetilskuddet dekker utgifter til opplæring i fellesfag, pålagte kurs og sertifikater for lærlinger i enkelte fag, og eventuelt kjøp av ekstern opplæring i programfag.

Andre konsekvenser

Saken kan ha konsekvenser for igangsetting av vedtatte skoletilbud ved de videregående skolene i Nordland dersom for mange velger alternative modeller. Saken kan også ha konsekvenser for folkehelse, ved at alternative opplæringsløp kan bidra til at flere fullfører videregående opplæring og kommer seg ut i jobb.

Fylkesrådets innstilling til vedtak

1. Nordland fylkesting tar den eksterne evalueringen av «Steigenmodellen» til etterretning og vil videreføre «Steigenmodellen» ut skoleåret 2024/2025.
2. Nordland fylkesting ber fylkesrådet utrede organiseringen av skreddersydde opplæringsløp 0+4 og 1+3, slik at alternative løp kan iverksettes i ny tilbudsstruktursak. I utredningen vektlegges skoleeiers oppfølging og tilrettelegging av alternative opplæringsløp for å sikre god faglig kvalitet og gjennomføring av opplæringen slik at den enkelte elev lykkes med sitt utdanningsløp.

Bodø den 01.04.2022

Tomas Norvoll
fylkesrådsleder
sign

Elin Dahlseng Eide
fylkesråd for utdanning og kompetanse
sign

Vedlegg:

Vedlegg 1: Alternative opplæringsløp i Nordland

413104

Vedlegg 2: Sluttrapport Steigenmodellen

428553